

"Кураторський текст" до "Красивої виставки"

"Кураторський текст" до виставки "Красива виставка" переможця Open Call 2017 Євгена Самборського, за участі Миколи, Саші та Віталія, Аліни, Ігора, Генадія та Анжели, Катерини, Саші, Сім'ї Рочняків, Лізи, Ані та її доньки Маші, Лени та її онуків, Артура, Ані.¹

*"Це виставка про складні соціальної взаємодії
і про реальність, у якій ми живемо
і яку самі можемо створювати"*²

Є. Самборський

Назва виставки одразу відсилає нас до поля мистецтва – йдеться про виставку як форму висловлювання та красу як категорію естетичного. Художник конструює систему взаємодії елементів для виявлення процесів, які стоять за видимою експозиційною формою.

Очевидно, Євген Самборський має намір підкреслити протиріччя, які є основою інституту мистецтва. Чим більше у виставці згладжується соціальна нерівність, тим більше вона проявляється. Чим яскравіше мистецтво опікується життям, проникаючи в поле етичного, тим більше стверджується у своїй неспроможності бути морально хорошим.

Соціальна нерівність є основною проблемою, з якою працює "Красива виставка". У розміщеному в експозиції тексті, що є додатковим її елементом, спеціально підкреслюються моральна складова й особисті якості автора: "Євген Самборський через власні проекти намагається втілити ідеї безкласовості, егалітаризму, безієрархічності та децентралізації", "він демонструє делікатність та надзвичайну повагу до кожного з учасників".

Саме цей текст зосереджує глядацьку увагу на стосунках художника і героїв виставки. Тут нам надають інформацію про те, як було створено роботи, розміщені в галереї: "Він часто працює з людьми, – говориться у вищезазначеному тексті, – які традиційно знаходяться поза контекстом сучасного мистецтва, запрошуючи до співпраці представників соціальних груп, зокрема тих, що з різних причин стикаються зі складностями у соціалізації або є соціально незахищеними, а отже мають обмежений доступ до культури". Так відбувається і цього разу, Євген Самборський через соціальні центри або просто знайомлячись на вулиці знаходить тринадцять людей² зі злидненими життєвими умовами й залучає їх до спільного створення серії картин та об'єктів, інтерпретацій їхніх мрій та бажань. Послухати їхні розповіді ми можемо в присутніх в експозиції відеоінтерв'ю. Так обрані художником для співавторства Микола, Саша та Віталій, Аліна, Ігор, Генадій та Анжела, Катерина, Саша, сім'я Рочняків, Ліза, Аня та її донька Маша, Лена та її онуки, Артур, Аня і їхні мрії стають об'єктами виставки.

Репрезентаційні механізми підкреслюють дистанцію між тим, що/хто репрезентується і його/її формальним представленням (між суб'єктом і об'єктом), але одночасно сприяють їхній відповідності одне одному, роблячи з них одне і те саме. Для створення "блага" художник

знайшов людей, яких позначив як соціально неблагополучних. При внесенні осіб, названих соціально неблагополучними, до публічного простору галереї за ними закріплюється таке означення. А за художником та галеристом, що його підтримав, закріплюється образ гарних людей. Чи справді красива виставка має бути хорошою виставкою? Чи не звертається тут художник до проблеми нерозрізнення естетичного та етичного?

У "Красивій виставці" мистецтво стає засобом втілення мрій у життя, але на рівні образів. Художник допомагає своїм героям створити картини та об'єкти на основі їхніх розповідей про мрії – результатом роботи стає саме мистецтво. Таким чином, Євген Самборський увиразнив ієрархію: як представник від культури, культурний авторитет, він надає обраним "доступ до культури", *"залучаючи до творчості з метою розкрити індивідуальність кожного"*. Підкреслено, що мистецтво є недосяжним для всіх – саме художник вводить інших у світ "прекрасного" і саме художнику дано втілювати їхні мрії. Картини та об'єкти "Красивої виставки" є свідоцтвами такого досвіду взаємодії.

Але художник у своїй роботі йде ще далі, він навмисно підкреслює статус об'єктів мистецької цінності через показ механізму функціонування художньої роботи в умовах ринку: ці об'єкти мають бути продані, бо проект є частково благодійним³. Інститут мистецтва створює й гарантує їхню вартість. Перший крок відбувся, роботи показано в комерційній галереї, далі вже покупець через благодійність проявить свою натуру гарної людини.

Важливо звернути увагу, що неформальним вчителем Євгена Самборського є польський художник Павел Альтхамер. Саме його колаборативні практики – із залученням до роботи жителів варшавського району Бродно та інших – вплинули на практику Євгена. Але Самборський працює в контексті, що відрізняється від польського, і його художні роботи отримують додаткові конотації. Отже, це ускладнює наслідування практик Альтхамера і може призводити навіть до протилежних задуму наслідків.

У пострадянській Україні традиція створення станкових робіт, сформована державною підтримкою єдиного методу соціалістичного реалізму, з приходом ринкової системи продовжилась у виробництві красивих речей на продаж. А художня освіта зберігає традицію сприйняття мистецтва як "хорошої справи": художник має говорити про справедливість, підкреслювати красу сучасного світу та його творців, типових героїв. Офіційно підтримується мистецтво, яке формує нові позитивні міфи нової країни.

Художник методу соціалістичного реалізму втілював ідею теперішнього, образ, який конструювався мріями багатьох про солідарне суспільство рівних. Цей художній образ не відповідав реальності, адже знімав усі протиріччя. Мрія, яка завжди позначає бажання змін на краще й підкреслює різницю наявного й бажаного, є центральним поняттям "Красивої виставки". Автор через життєву практику взаємодії й спільного досвіду створює нові ілюзії та одночасно викриває їх – у "Красивій виставці" мрії реалізуються на території мистецтва. Чи не стає це ствердженням неспроможності мистецтва створювати "кращу реальність"?

Євген Самборський полишає "білий куб" виставкового простору, щоб утілити свої мрії: його

цікавлять люди, "які залишаються на периферії суспільства, які мають певні соціальні труднощі" – раніше він за ними просто спостерігав, фотографував, а тепер – завдяки мистецтву – з ними знайомиться, проводить спільний час². Цей матеріал стає основою його творчої роботи. Так виставка Євгена Самборського не підважує усталену соціальну нормальність бідності, а відкриває комплекс взаємодій, які щораз конституюються через повторення, програвання визначених соціальних ролей, відтворюючи наявну нерівність. Художником було створено вузол пов'язаних між собою елементів, де кожен учасник отримує право на бажання та мрії і де кожному запропоновано пізнавати себе в тій чи іншій суспільній ролі.

1. Відповідно до кураторського тексту "Красивої виставки" Євгена Самборського в Dymchuk Gallery.
2. Див. Яковленко К. "Художник Євген Самборський: Мистецтво – це спосіб знайомитися та ділитися енергією". – Інтернет-ресурс: <http://life.pravda.com.ua/culture/2017/06/29/224997/>
3. Половину грошей від продажу буде переведено учасникам, як зазначено в кураторському тексті "Красивої виставки" Євгена Самборського у Dymchuk Gallery.

Текст-відповідь Євгена Самборського